

gédū esse in actione statuerēt. Interim erāt induciæ, quæ pōst etiam in plures dies extractæ fuerunt. Galliæ rex alienato ab se Pōtifice, *Scrip. reg. Galin Pō.* scriptū edit, & de iniuria sibi ab illo facta, de qua causa belli Parmens. & cur Octauū in suā fidē susceperit, multa locutus edicit, graui constituta pœna, ne qua pecunia Romā deinceps deferatur. Fuit hoc Regis edictū publicè recitatū Lutetiæ VII. die Septēb. cum paucis antè diebus aliud fuisset illius euulgatū in Lutheranos decretū lōgè grauissimū, quod superiorum annorum eius generis decreta partim cōfirmat, partim vbi nō satis accuratè scripta videntur exacuit, & ad summam sēueritatē nihil reliqui facit, & qui denuntiarint aliquid, magnis propositis præmiis atque pollicitationibus inuitat. Ex aula deinde Cæs. prodiit scriptū, quo belli Parmensis cōmemoratur origo, quāq; iustā habeat Pōtifex causam offensionis in Octau. & Mirandulæ dominū, quanque sit irrequieta mente Galliæ rex, qui omnes vndequaque captet occasiones, eoque totis viribus incūbat, vt Cæs. honestissimos conatus impediat & euertat. Galliæ regis nomine postea responsum ad ea prodiit.

LIBER XXIII.

Pacificacionis causa suę ditionis ordines cōscribit Maurici⁹, & sub finē Septēb. Wirt. venire iubet. eò quoq; legatos vt conuenerat, Magdebur. mittit, q. X. pōst die domū redeūt,

ab Alberto Brandeburgico deducti. Suprà diximus, quemadmodū Mauricius datis ad Cæsarem literis, flagitarit, vt nomine cōcilii theologis idoneè caueretur. Cæsar itaque suis oratoribus mandat, vt rem ad patres deferant & perficiant. Cū ergo dies Octobris XI. venisset, fit confessus. In eo primū recitata fuit explicatio doctrinæ, de corporali presentia Christi in sacramento eucharistiæ, de ratione institutionis, de transubstantiatione, quam vocant, de cultu & veneratione huius sacramenti, de asseruanda hostia & ad agrotos deferenda, de præparatione, vt dignè quis eā percipiat. Cū autem in spem veniant, fore, vt Protestantes breui ad concilium accedant, & ad pristinam Ecclesiæ concordiam redeant, largiebantur ipsis tutum itum & reditum: & eorum thematum definitionem in vigesimum quintum Ianuarii diem producebant, vt ante eum diem adesse, ac sua in medium proferre possint. Tunc etiam de sacrificio Missæ, propter vtriusque argumenti connexionem ac afinitatem acturi erant. Quum verò Mauricius eodem planè modo suis vellet cauere, quo Bohemis olim cautum fuisset: hi paucissimis verbis, & admodum neglectè formulam conscripserunt, nullo adhibito signo vel testimonio publico. Postea decretus fuit alter confessus ad vigesimum quintū Nouembris diem, quo de pœnitentia & extrema vnctione tractetur.

Brade-

Decretum
Triden. in
Cenā Do-
mini.

Brandenburgicus etiã Elector Ioachimus, mis-
 so legato Christophoro Strasio iureconsulto,
 suum officium & obsequentiam tunc defere-
 bat. Wirtembergæ tranfactum de bello fuit:
 & quanquam non statim soluebatur obsidio,
 tamen amici fuerunt inter eos congressus O-
 ctobris die XII. Cæsar & Pontifex hortati
 fuerant Heluetios, vt interessent concilio: sed
 id frustra fuit. His autem diebus Henricus Ha-
 sius mandatu Cæsaris per Sueuiam profectus,
 passim Reipublicæ statum mutat, & nouos
 instituit Senatores, vt ante annum tertiu Au-
 gustæ factum fuisse docuimus. Concionatores
 etiam & ludimagistros, nisi decreto religionis
 parerent, abrogat, vt nuper Augustæ. Wirtem-
 bergicus ergo, misis duobus legatis Triden-
 tum, Ioanne Theodorico Pleningero, Ioãne
 Heclino, mandabat, vt & illam doctrinæ con-
 fessionem scripto comprehensam, publicè ex-
 hiberent, & venturos dicerent theologos, qui
 copiosius omnia tractent atque defendat, mo-
 dò iuxta Basiliensis decreti formulam ipsis ca-
 ueatur. Nouembris die tertia Hedecus à
 Mauricio missus, venit Magdeburgum, & edu-
 ctis militum præfectis in vicinum castellum,
 planè transigit, confectis & obsignatis ea de re
 literis. Et militi quidem fide publica fuit cau-
 tum, vt tutò liceat abire. Fuit hoc eius mensis
 die octauo. Sed mox quum essent exauthora-
 ti, tacitè retenti fuerunt & rursus conducti.

Magdeb.
 pacificatio.

Egressis eodem die militibus præfidiariis, qui erant ad duo millia peditum, equites ad centū XXX, Mauricius V. signa peditū introire iubet, & postridie obuiam eunte Senatu urbem ingreditur cū vniuersis copiis, & in Cæs. Imperii, suamque fidē qui dux belli fuisset, omneis adigit: post relicto præsidio cæteros educit.

Magd. con-
stantia &
insigne no-
men.

Maluit sibi Mauricius urbem parere quàm Cæsari, quod ipse post euentus docuit. Ad hunc modum liberati Magdeburgici, præter multorum expectationem summam nominis gloriam adepti sunt apud exteram nationes, quòd propè soli per omnem Germaniam exemplo suo docuissent quid possit constantia.

Per eos dies, quibus erat in vrbe Mauricius, non obscure significabat quid sui esset animi, velle se nimirum etiam sui capitis periculo liberare socerum: nec id postridie dissimulauit, interpellatus à quodam. Legatos iam antea miserat ad Cæsarem, Lantgrauii causa liberandi: Daniæ quoque regem & multos Germaniæ principes in eo sibi coniunxerat, sicut infra dicemus: & nisi impetraret, planè constituerat rem tentare viribus, deque eo cum Galliæ rege pactus iam erat.

His ferè diebus ab Hispanis Genuam appulit cum liberis & vxore Maximilianus gener Cæsaris. Galli Mafsilia profecti, & quasdam eius naues adorti, prædam fecerunt.

Cæ.

Cæsar digressus Augusta, Nouembris initio venit Onipontem, quod tridui via Tridento distat. Hoc & concilii & belli Parmensis causa fecisse putatur, vt in ea sua propinquitate diligentius administrarentur omnia. Paulò post, ad vigesimum primum Nouembris diè, Tridentum venit Argentinensium legatus, Ioannes Sleidanus, vt cum Mauricianis & Wirtembergicis communem causam ageret. Huic autem ciuitati sese cõiunxerant Esslinga, Rauesburgum, Rutelingua, Biberacum, Findauia, & vt ipsorum nomine simul ageretur, potestatem fecerant. Nouembri mense Pontifex, vno eodèmq; die tredecim creat Cardinales, Italos omnes. Hæc enim veluti præsidia sibi, muniendi sui causa comparare solent. Cum XXV. Nouembris dies venisset, factò de more confessu publico, recitantur decreta: Pœnitentiam, esse institutum à Christo sacramentum, & necessarium, iis qui post baptismum in peccata recidunt: esse etiam diuersum à Baptismo sacramentum, & velut alteram tabulam salutis post factum naufragium. Supremam item vnctionem, decernunt esse institutum à Christo sacramentum, quod & gratiam conferat, & peccata remittat, & recreet ægrotantem.

Quomodo suos ad Cæsarem legarit dux Mauricius pro Lantgrauio, dictum est paulò suprâ. Iis autem erant coniuncti Brandeburgensis electoris legati.

Sub initium igitur Decembris admissi, quum suorum principum nomine multā ei salutem essent precati: bene longuam ad ipsum orationem habent. Qua finita Ferdinandi Romanorum regis, Alberti Bauariæ ducis, & Lunenburgensium fratrum literas, pro Lantgrauio scriptas, ei tradunt. Qui verò per legatos intercedebant, hierant principes, Fridericus Palatinus Elector, Wolfgangus Bipontinus, Ioannes Marchio Brandeburgicus, Henricus & Ioannes Albertus, Megelburgii duces, Ernestus Marchio Badensis, Christophorus dux Wirtembergicus. Daniæ quoque rex, missis legatis, in eandem ferè sententiā intercedit.

*Cæsaris ad
legatos
responsio.*

Cæsar, interiectis aliquot diebus responderet: quia negocium sit arduum, & deliberationem postulet, deque Mauricio sit interim apud se facta mentio, quasi grauibus aliis de causis breui sit ad se venturus, ita quidem, vt datis ad eum literis, illum indies expectet, idè se, quòd illo præsentem rem commodissimè tractari possit, eòusque uelle differre. Non multo post, venit ad Mauriciū, Lantgrauii filius, natu maximus, Gulielmus: & quoniam intercessionis futuræ spem sibi fecerit, & verò menses nunc aliquot exierint, postquam legati sint iter ingressi, quid actum sit, exquirat. Ille quòd legati Danici paulò serius, & tunc primum aduenerint, cum Augusta Cæsar O Enipontem peteret, moram interuenisse, deinde, quid

Cæsar

Cæsar responderit, ostendit. Agebantur hæc autem ad speciem, consiliariis nonnullis adhibitis, quos instituti consiliique sui minimè conscios esse volebat Mauricius. Hoc igitur Cæsaris accepto responso, statim ad gerendum bellum animum adiecit, & anni solum tempus expectabat idoneum. Ad decimum octavum Decembris diem, Episcopus Varadiensis, Dalmata, nuper factus cardinalis, è medio tollitur, ob suspicionem societatis Turcicæ, domi suæ confossus. Eius cædis author fuit Ioannes Baptista Castaldus, Italus, quem Cæsar iam ante in Vngariam miserat, vt Ferdinandum regem ope consilioque iuaret. Vxor vidua Ioannis Vayuodæ, quum Transsylvaniam agrè se posse tueri videret, pacta cum Ferdinando rege, summam administrationis ei permiserat, & traditis ornamentis, insignibusque regni, in Poloniam redierat. Hac ergò ratione totam penè Transsylvaniam Ferdinãdus occupat, adiutore Varadiensi. Sed quia post ille noua consilia moliri visus est, & dominatum affectare, capitis adiit discrimen. De ministris Ecclesiæ pulsus Augusta, libro superiori diximus. Erant ergò pleraque templa deserta, non absque magna ciuium offensione, qui senatum eius rei putabãt authorem fuisse Cæsari. Quum ergò metus esset, ne quando prorumperet hic æstus, tandem, vbi diu multumque perquisiissent, inuentus est Caspar

*Cardinalis
Dalmata
domi confossus.*

Huberinus, qui doctrinæ formulam, à Cæsare præscriptam profiteretur. Milites, tam illi, qui Magdeburgum oppugnarāt, quàm qui defenderant, hyemabant per Turingiam & loca vicina, multumque damni dabant, præsertim Ecclesiasticis, & in his quoque Moguntino, cuius fines ad ea loca pertingunt. Eo commoti Moguntinus, Treuirensis, Coloniensis: & ille quidem, ob acceptum detrimentum, hi verò, quòd eum casum ad se quoque recidere posse videbant, statuerunt redire domum, missis ad Cæsarem ea de re literis, & internuntiis. Cæsar autem, qui magnopere vellet continuari conciliū, Ianuarii die tertio vehemēter eos detestabatur ne id facerent. Paucis antè diebus, Tridentum redierat Monfortus. A deunt igitur eū Wirtembergici, & quemadmodum per Cardinalem atque Toletanum nihil adhuc effecerint, demonstrant: & quoniam ipse cum collegis vicem ibi Cæsaris gerat, sui Principis postulata petunt audiri. Cùm autem ne tunc quidem satis commodè responderetur, illi, re propè desperata, domū cogitabāt reuerti. Septimo Ianuarii die veniūt eò legati Mauriciani, de quibus paulò antè Cæsar perscripserat, Wolfius Colerus, Leonardus Badehornus, iureconsultus. Eorum aduentu recreati fuerunt ii, quos diximus, Episcopi, & Cæsaris oratores imprimis, quòd iam de Mauricio, qui pacis consilia sequeretur, nihil amplius dubitandum crederēt. Tertio die post, quàm venerunt, apud Ce-

M. D. LII

Mauriciani legati ad conciliū veniunt.

faris oratores mandata sua proponunt. Initiò
 commemorant, quemadmodum theologis vē
 turis non satis idoneè cautum sit à concilio, &
 hanc esse causam, cur Princeps neminem mi-
 serit. Verùm, vt id fiat, hæc ipsius esse postu-
 lata: primùm, vt ad formulam decreti Basili-
 ensis caueatur iis, qui sint venturi, sicut Bohe-
 mis cautum sit olim: vt ab actione cessetur in-
 terea dum illi veniant: vt cùm venerint, ante-
 acta omnia retractentur, & dies concessui desi-
 gnatus prorogetur. vt concilium habeatur, in
 quo nationes omnes atque populi conueniāt:
 vt ne præsidis autoritatē sibi sumat Pontifex,
 verum concilio se submittat, & iurandū Ep-
 iscopis omnibus remittat, quò liberæ sint o-
 mniū in cōcilio voces, & minimè præpedita iu-
 dicia. Illi, & de ipsorū aduētū lætari plurimùm,
 & ad Patres omnia se relaturos dicebāt. Ex lega-
 tis nemo Crescentiū aut eius adiit collegas, ne
 quid eis tribuere viderētur: sed, quoniā vt Cæ-
 sari mos gereretur, & Imperii decreto satisfie-
 ret, missi fuerāt, idcirco ipsius oratoribus, qui
 summus esset ac præcipuus magistratus, vt in-
 tercessoribus, utebantur. Is, quem suprā dixi-
 mus, Angliæ regis auunculus, hoc mense, Lon-
 dini fuit securi percussus, & cum eo quidam
 familiares. Quin hoc Northumbriæ ducis im-
 pulsū fieret, nemo dubitabat. Qui erant
 prudentiores, iam tunc incipiebant metuere
 optimo Regi, quem sublatis propinquis, peri-
 culo magis expositum & infidiis esse videbāt.

Cùm iam futuri confessus immineret dies, Cæsaris oratores, vocatis ad se Mauricii legatis, exponunt, quid in ipsorum causa cum Patribus egerint: Impetrasse qualem optarint fidei publicæ cautionem: intermitti quoque actionem, & extractum iri, dum illi veniant & adesse possint. His ita dictis, Mauriciani simul & Vuirtembergici, & Argētineses, communicato concilio, eius, quam acceperant, cautionis formulam simul expendunt. Et quia Basiliensis decreti singula capita iam antè descripserant, vt essent in conspectu, ea præsertim, in quibus momenta rerum posita sunt, non erat eis difficile, quibus locis hoc ab illo disideret, mox animaduertere. Cùm ergò percurrissent, ilicò deprehendunt præcipua loca partim esse mutata, partim omissa. Nam in ea, quæ Bohemis olim data fuit, cautione, hæc insunt inter alia: vt decidendi quoque facultatem habeant: vt sacra Scriptura, & veteris Ecclesiæ praxis, & concilia, interpretes, cum Scriptura sacra consentientes, in omni controuersia sint loco iudicis: vt ipsis domi liceat sua sacra perficere: ne quid in ipsorum doctrinæ contemptum aut vituperationem fiat. Biduo post, Patres in domo legati pontificii, mane conueniunt omnes, vnâq; Cæsaris oratores. Hi Vuirtembergicos eò vocant, quod se facturos pridie dixerant. Introducti iubentur exponere mandata. Cùmque suæ legationis fidem, exhibit

*Cautio-
nis
formula
in
interuersa.*

bito diplomate fecissent, præfati quædam, do-
 Arinæ confessionem descriptam in medium
 proferunt, & scribæ concilii tradunt, vti fieri
 solet. Venturos etiam à suo principe theolo-
 gos dicebant, qui copiosius omnia tractent:
 verùm his conditionibus: primùm, vt de par-
 tis vtriusque voluntate iudices idonei deligan-
 tur, qui theologorum actionem audiât, de que
 rebus controuersis legitimè cognoscant.

Eodem die sub vesperum vocati sunt ab iis *Mauricia-*
 eundem in locû, Mauriciani. Cùm venissent, *noram ad*
 oratione prolixa sui principis postulata recen- *patresora-*
 sent, in eundem modum, vt nuper ad Cæsaris *tio libera.*
 oratores: nisi quòd exitus erat neruosior. Vbi
 hoc etiam dicebatur, eum, qui vulgò fit in Põ-
 tificiorum templis, cultum & agendi modum,
 non esse veram religionem, sed fucum & vm-
 bram religionis. Postridie, qui fuit Ianua-
 rii vigesimus quintus dies, fit confessus publi-
 cus. Auctior tunc erat numerus militum, & ho-
 minum etiam turba frequentior ex diuersis lo-
 cis, quòd valde celebrem eius diei futuram
 putabant actionem. Finitis omnibus ceremo-
 niis atque sacris, de suggestu recitatum fuit.
 Protestantium causa rem omnem differri, ad
 XIX. vsque diem Martii, quem quidem ante
 diem tempestiue sint adfuturi, quòd sua propo-
 nant: Paulò post, plerique cœperunt mussa-
 re, concilium iri prorogatum, & Mauricium,
 factò cum Galliæ rege fœdere, bellum in Cæ-

sarem parare. Subobscurus quidem erat hic rumor initid, sed inualescebat indies, ac silentio missus fuit ad Cæsarem Tridêto, qui de ipsius voluntate cognosceret. Pôst etiã à Cæsare quidam huius rei causa venit eò: sed tegebãtur omnia singulari studio. Sub exitum Februarii theologos Norimberga reuocat Mauricius, qui sui ad Cæsarem aduentus excitata iam pridem fama, cum iter ingressus aliquosque processerat, domum reuertit, & delectum habere militum instituit, vt proximo libro dicemus. His rebus cognitis, quum crebri superuenirent alii post alios nuntii, neque iam vlla resideret amplius dubitatio, Moguntinus & Colonienfis, ad quem ex inferiori Germania multum erat nuper aduectum alimoniam, magna celeritate comparatis equis, vndecima die Martii, prima luce discedũt. Theologos quoque paucis diebus ad futuros dicunt, qui doctrinæ confessionem nuper oblatam confessui, copiosius exponant. Interea legati Mauriciani magnis erant in angustiis & solitudine. Nam & calidè remegisse, & sui principis cõciliorum esse conscii, & omnia simulasse putabantur. Cum interim ipsi, neque scire se quicquã eorum quæ domi gererentur, nec vllas etiam literas adferri confirmarent, & qua via domum redirent absque periculo, nescirent. Et quoniam augeri discrimen interposita mora videbant, XIII. die Martii,

vii, magno silentio, quum iam dilucesceret, a-
 beunt. Nam celeritatem res postulabat. Sexto
 post die, quam Tridento Mauriciani discesse-
 rant, venerunt eò theologi Wirtembergici qua-
 tuor, in iisque Brentius, & Argentinenses duo.
 Wirtembergicus princeps, doctrinæ confesio-
 nem, à suis exhibitam, typis interim excudi ius-
 ferat, eiusque legati, quos dixi, post etiã theo-
 logi pauca quædam attulerant exemplaria,
 quæ nonnullis communicata, desiderabantur
 a multis, quamquam fortasse non omnes eodẽ
 concilio. Dissidebant tum inter se Patres, nec
 eodem spectabãt omnes. Hispani enim & Nea-
 politani & Siculi, & quicumque partium erant
 Cæsaris, maximè tamen Hispani, & cum his o-
 ratores, vrgebant imprimis actionem cõtinau-
 ri. Pontificii autem, quòd Hispanos emenda-
 tionem aulæ Romanæ moliri crederent, impe-
 dimentum aliquod inferri cupiebant: & quo-
 niam Episcopi præcipui Germani iam abie-
 rant ob ciuiles motus, eandem occasionem &
 ipsi expectabant, eoque magis, quòd Mauriciũ
 & confæderatos iam esse in armis, quotidianis
 literis atque nuntiis perferebatur. Galliæ quo-
 que rex, per Cardinalẽ Torroniũ de pace dili-
 genter agebat cum Pontifice: quæ si fieret, quo-
 niam tunc in armis erat Gallus aduersus Cæsa-
 rem, nemini dubiũ erat, quin eius quoque gra-
 tia concilium dissolueretur.

Theologi
 Wirtem-
 bergici.

*Mauri-
eius Augu-
stā deditio
ne capit.*

Calendis Aprilis, Mauricius atque focii, Vindelicorum Augustam obsident, & tertio die deditioe capiunt, vt sequenti libro dicitur. Aprilis die quinta, legati Vuirtembergici, vocati in ædes Toletani, veniunt, adductis theologis duobus, vt erant iussi, Brentio, & Ioanne Marpachio, Argentinenfi. Pictavius incipit, & primo quidem de suo studio ac voluntate, deinde de Crescentii valetudine, & quemadmodum, nisi illo præsentē, nihil agere collegæ voluissent atque etiam Patres, demonstrat. Illi quum deliberassent, agnoscere se studium ipsorum atque diligentiam aiunt, veruntamen longè aliud expectasse, magisque certum ad sua postulata responsum, quod suis renūtiarent. Nunc verò, quum ita res habeat, capiendum sibi esse consilium ex tempore.

Postridie, maxima celeritate, nuntii & literæ venerunt, captam esse Augustam, & principes recta contendere ad alpes, vt aditus omnibus & claustra viarum occupent. Itaque mox fuit per agrum omnem Tirolensem, imperata militia, & copiæ conductæ militum, & iussi omnes Oenipontem conuenire. Iam autem omnes abierant Episcopi Germani: solum restabat Spirensis & Monasteriensis vicarii. Eo allato nuntio, statim Episcopi Itali profugiūt, Athesi flumine secundo deuectis impedimentis. His ergo rebus commoti Wirtembergici, quum iam vtrò concilium dilaberetur, oratores,

res Cæsaris adeunt. Et ab his dimissi, meridier discedunt, & horis aliquot post, cardinalis Tridentinus illis occurrit, qui Brixna celeribus equis Tridentum petebat: & quum Wirtembergicos esse audiret, de Brentio percontatus, humanissimis verbis compellat. Biduo post, occurrunt eis Ferdinandi regis filia, quæ per Onipontem petebat Brunecum, quod est ad Venetorum fines in alpihus oppidum. De patribus antea diximus, quomodo non eodem spectarent. Hispani quidem Episcopi videbantur præ cæteris esse diligentiores: ex Germanis quoque nonnulli præ se ferebat, opus esse multa reformatione: sed eorum, qui omnium optimè sentiebant, hæc erat mens, vt Ecclesiæ disciplina & mores emendarentur, vt luxus, ambitio, & parum honesta vitæ exempla tollerentur, vt suam quisque procuraret Ecclesiam, & singuli quidem singulas obtinerent, neque plures vni permitterentur. Ad hæc, cogitabant etiam, vt quidem apparebat, pontificis Romani potestatem intra certos fines includere, nec illius aulæ tantum facultatis in omnis prouincias attribuere. Hæc & id genus alia quædam, reformationis vocabulo comprehendunt, & ea quidem fatentur ad se propriè pertinere, ac emendationem postulare. Sed quantum ad doctrinam pertinet, nec errorem agnoscebant vllum, nec errare posse concilia statuebat, & aduersarios in sua demum castra transituros, cõ-

cil: oque parituros putabant. Ad calēdas Maii designatus fuerat dies cōfessui. Re verò desperata, qui supererant Patres, conueniunt, & propter regum principūque discordias, in biennii tempus concilium extrahunt, & amplius eò, si fortè dissidia non cōponantur. Fuit hoc Aprilis die vigesimo nono, & iam cum Galliæ rege Pontifex transegerat. Paucis deinde lapsis diebus, Cæsaris etiam oratores abeunt. Crescentius verò legatus, valetudine detentus hærebat. Qua cœperit occasione Crescentius legatus ægrotare, constitueram silentio præterire, quòd iuspicio erat in eius inuidiam esse cōfictum: sed quoniam ipsius amici ac familiares qui decumbentem aliquando consolati sunt, ita referunt, addendum esse putavi. Martii die vigesimo quinto, scribendis literis ad Pontificem valde fuerat occupatus, & laborem ad noctem vsque cōtinuauit. Ibi surgens, vt sese reficeret, ecce visus est illi canis quidā ater, inusitata magnitudine, flammantibus oculis, auribus ad terram propè demissis ingredi, & ad ipsum rectā contendere, deinde sub mensam dilabi. Percussus & obstupescens, vbi demum sese collegit, famulos inclamat qui erant in anteriori cubiculo: iubet ad ferri lumen, & inuestigari canem: quum autem nusquam appareret, ne in vicino quidem conclaui, grauem suscipit cogitationem, & in morbum incidit, vt ante dixi. Moribundus etiam, subinde suis ac-

cla-

Causa ægrotationis Crescentii.

clamasse fertur, vt canem, qui lectum conscenderet, arcerent.

LIBER XXIII.

Quemadmodum in postremo Germaniæ conuentu belli Magdeburgensis administratio, communi concilio Cæsaris & reliquorum ordinum permissa fuerit Mauricio, suprâ diximus. Eo durante bello, quod fuit annum: ille qui copias haberet in sua manu, rationem inire cœpit liberandi Lantgrauii soceri, quum eousque Cæsarem hac de re frustra non semel interpellasset. Chattis igitur per iurandum in suam fidem adactis, & facta pace cum Magdeburgicis, & OEnipontem missa legatione, sicut libro superiori docuimus, Galliæ regem fœdere sibi coniungit, & datis obsidibus vtrinque cauetur, & scriptis editis belli causam explicandam esse placet, vt sibi multorum animos adiungerent. Albertus etiâ Brandenburgicus, clam in Galliam profectus ad regem, huic negotio totum sese dabat. Interea milites, tam ii, qui Magdeburgum propugnauerant, quam qui circumfederant, Mullusii, vicini que in locis hyemabant, multumque damni dabant Nortusianis & Erfurdensibus. Eius rei causam quum Cæsar ex Mauricio, qui totius belli dux fuerat, perquireret, responsum tulit, ob non soluta stipendia tumultum fieri. Hanc enim subiecit causam, quum ei reuera militarent, & tacitè sacramêto deuincti essent.

Mauricio
pro Lant-
grauio cura.